

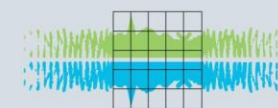
De kleine historische elementen in Zeeland

Kleuren en verf

De kleine historische elementen in Zeeland

1. Metselverbanden en metselsteen
2. Diverse metselwerken
3. Mortels
4. Voegen en voegreparaties
5. Dakvormen
6. Kapconstructies
7. Dakkapellen, dakvensters, schoorstenen en makelaars
8. Dakpannen
9. Goten, overstekken en dakranden
10. Ramen
11. Deuren en luiken
12. Mendeuren
13. Het potdekselwerk
14. Hang- en sluitwerk
15. Hekken
16. Water-, regenbakken en welputten
17. Hout
18. Zink en lood
19. **Kleuren en verf**
20. Vochtige muren
21. Bestratingen en andere terreinverhardingen
22. Galvanische corrosie
23. Uitzetting van metalen en andere materialen
24. Capillaire werking
25. Nieuwe materialen

Stichting Landschapsbeheer Zeeland
 Postbus 286, 4460 AR Goes
 Tel. 0113-23 09 36, Fax 0113-25 09 55
 Info@landschapsbeheerzeeland.nl

www.landschapsbeheerzeeland.nl

Deze uitgave is een initiatief van Stichting Landschapsbeheer Zeeland en wordt mogelijk gemaakt met financiële steun van:

Europees Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling
 Europa investeert in zijn platteland

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Stichting Landschapsbeheer Zeeland die over het copyright beschikt.

Uitgave: Stichting Landschapsbeheer Zeeland
 Auteur en tekeningen: Frans Rothuizen
 Foto's: Frans Rothuizen en Stichting Landschapsbeheer Zeeland
 Vormgeving en druk: Drukkerij Zoetaveij Yerseke
 Oplage: 1000 stuks, 1^e druk 2010

19

Het waren eenvoudige kleurenschema's die voor de agrarische gebouwen in Zeeland werden gebruikt: voor het woonhuis en de stenen bijgebouwen zoals de bakkeet waren de kozijnen en goten gebroken wit en de deuren, ramen en luiken groen. De houten bijgebouwen bijna altijd zwart met witte ramen, witte deuromlijstingen, witte *makelaars* en witte *windveren*. Vaak zijn afwijkingen op dit schema te zien die te maken hebben met wat plaatselijk gebruikelijk is. Men spreekt van de "grote zwarte Zeeuwse schuur" als kenmerkend voor Zeeland, maar de schuren zijn lang niet altijd zwart. Andere kleuren die gebruikt werden zijn grijs-blauw, geel, groen en rood.

Ook schuurdeuren in gemetselde gevels kunnen een afwijkende kleur hebben zoals groen en geel. Met wit dat (de laatste tijd) veel voor deuren wordt toegepast moet je oppassen, al gauw wordt deze witte kleur te veel, hij dringt zich in een landelijk gebied nogal op. Denk aan de witte overheaddeuren en de witte loopdeuren in de damwandloodsen. Deze deuren vragen veel aandacht en onttrekken zich aan het groter geheel, het heeft niets meer te maken met het harmonisch geheel van de vroegere Zeeuwse schuur.

Regelmatig wordt een bestaande gepotdekselde schuur verbouwd tot woonruimte. Voor de noodzakelijke daglichttoetreding worden kozijnen in de gevels geplaatst die bestaan uit een kozijn en een raam. Als dit kozijn met raam achter in de gevel wordt geplaatst dan is een overbrugging (dagstuk) nodig tussen de voorkant van het kozijn en de voorkant van het potdekselwerk. Als vervolgens het kozijn met raam én dagstuk gezamenlijk in één witte kleur worden geschilderd dan ontstaat er een grove en lelijke omlijsting. Dit kan voorkomen worden door het kozijn voor in de gevel te plaatsen zodat een dagstuk aan de buitenzijde van de gevel niet nodig is. Verder is het van belang om het raam- en kozijnhout zo slank mogelijk te maken (zie ook hoofdstuk 13 Potdekselwerk).

Het is gebruikelijk om achter een mendeur een woonkamer te situeren. De deuren blijven bestaan en worden open gezet. Een glaspui zorgt vervolgens voor de afsluiting. Een tijd lang werd een indeling van de glaspui met een witte roedeverdeling tot kleine ruitjes prachtig gevonden maar langzamerhand kwam men tot de ontdekking dat dit niet echt paste bij het karakter van een zwarte schuur. Beter is om geen roede verdeling toe te passen maar grote ruiten, zoals bij de raadszaal in Heinkenszand en bij een eventuele roedeverdeling deze donker te schilderen om zo het grote "gat" te accentueren.

Een ander voorbeeld van het gebruik van te veel wit is het volgende:

Bij een damwandloods worden (omdat dit nu eenmaal zo hoort) witte "windveren" gebruikt die bestaan uit een strook metaal die tot een hoek wordt omgezet. Omdat deze profielen nu toch eenmaal op het

werk zijn worden ze ook gebruikt om er de klassieke witte hoeken van de gevels van te maken. Deze platte hoekprofielen hebben een breedte van zo'n 15 cm, de oorspronkelijke witte randjes waren ca. 5 cm breed!

Waar de witte kleur nu wel gebruikt moet worden is bij de stopverfrandjes. Om uitdroging van de stopverf te voorkomen werden deze geschilderd. Het gaf een prachtige omlijsting van de ruit in het groene raam.

Kleuren en verf

Het is veel werk om de randjes te schilderen, maar het is het behoud van de stopverf en het geeft veel voldoening als het klaar is. Tegenwoordig wordt het glas vaak van binnenuit aangebracht (binnenbeglazing) en dan meestal nog met glaslatten of profielen, zoals bij aluminium- of kunststofkozijnen. Aan de buitenzijde is er van het raamhout slechts één kleur te zien zonder de ragfijne streepjes van de stopverfrandjes en dat is wel een gemis.

Wees voorzichtig met kleuren die nu in de mode zijn en vaak niet passen in een historische omgeving. En zeker bij kozijnen en ramen van kunststof en aluminium, want die zijn niet overschilderbaar. Een kleur wordt aangegeven met een RAL nummer, zo wordt de donkergroene kleur RAL 6009 veel gebruikt voor ramen en deuren en een crème kleur RAL 9001 voor kozijnen. Verffabrikanten hebben vaak nog een kleurwaaier met hun eigen namen zoals standgroen, grachtengroen, monumentengroen, engelsrood, mergelwit e.d.

Een klassiek verfsysteem bestond vroeger uit een flink aantal bewerkingen. Dat kostte veel tijd en men was zeer afhankelijk van het weer. De verven die men toen gebruikte hadden allen lijnolie als basis. Tegenwoordig worden overwegend *alkydharsen* en *acrylaatharsen* gebruikt om verf te maken. De laatst genoemde is voor een watergedragen verf.

Bij bestaand werk is het zinvol om te weten of in het verleden nog gebruik is gemaakt van het oude systeem of dat er inmiddels alkydverven zijn gebruikt. Een klassiek systeem kan men herkennen aan de scheuren en barsten, een modern systeem (alkyd) is wat elastischer en vertoont op den duur blazen. Bij reparatie maar ook bij overschilderen moet goed worden nagegaan of de nieuwe verf zal hechten op het oude werk. Op plaatsen waar de verflaag ontbreekt kon vocht naar binnen dringen. Dit vocht moet niet worden opgesloten want dan wordt de nieuwe verflaag kapot gedrukt. Dus eerst zorgen dat een goed hechtende grondlaag wordt aangebracht, die vochtregulerend werkt: het vocht kan er wel

uit maar niet naar binnen. Na verloop van tijd volgt het proces van stoppen, (spaarzaam) plamuren, schuren, overgronden, schuren en afschilderen. Een heel karwei dus.

Wordt alles *kaalgehaald*, dan is men wat vrijer in de keuze. Vaak is gronden niet nodig en kan men volstaan met een eerste laag verdunde beitsverf gevolgd door nog twee lagen van de zelfde beitsverf (één potsysteem).

Men kan kiezen voor een alkydverf of een watergedragen verf, glanzend of mat, langzaam of snel drogend, een transparante beits of een dekkende etc.

Het behandelen van houten gevels gebeurde vroeger met koolteer. Dit materiaal gaf aan de geteerde planken een mooi cachet, vooral na een flink aantal jaren als de mooie blazen ontstonden. Vanwege het gevaar voor de gezondheid mag de koolteer niet meer worden gebruikt. Een vervanger voor het diepzwarte koolteer is er eigenlijk nog niet. Carbolineum wordt bruin en is ook verboden.

Mogelijk kunnen de volgende materialen (volgens opgave van de fabrikanten) uitkomst bieden:

Natuleum ————— hecht op oude lagen koolteer en carbolineum, gewolmaniseerd hout en onbehandeld hout. Gaat ca. 4-5 jaar mee, traag drogend bij lage temperaturen, niet toepassen beneden 15 °C, glanzend.

Lucite ————— hecht op kaal hout, oude alkydverven, oude acrylaatverven en oude teervervangers. Gaat 5 jaar mee, droogt vrij snel, niet toepassen beneden 5 °C, mat.

Teervervangers ————— hecht op kaal hout, oude alkydverven, oude teervervangers en "echte" teerlagen. Gaat 1- 2 jaar mee, glanzend, normaal drogend, goedkoop.

Vewelux ————— beitsverf zwart, alkydverf. Hecht op kaal hout,

oude alkydverven en oude teervervangers. Gaat 4-5 jaar mee, niet toepassen beneden 5 °C, glanzend, normaal drogend.

Wijzenol LBH → alkyd systeemverf. Goede hechting. Gaat 5-6 jaar mee, halfglans.

Libert Resacryl → acrylaatverf, goede hechting.
Gaat 5 jaar mee mits deskundig aangebracht.
Niet aanbrengen beneden 5 °C.

Tollens Opaakbeits alkyd-urethaanhars op waterbasis.
Goede hechting.